

ศิลปวัฒนธรรม

ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๓

ART & CULTURE MAGAZINE

ทำไมรัชกาลที่ ๖
ทรงห้ามเผยแพร่
ข่าวคณะสังคมนิยม
โค่นล้มราชบัลลังก์
โปรตุเกส?

พิสูจน์แผ่นไม้จำหลัก
เครื่องราชกกุธภัณฑ์
ของเก่าแท้แท้ - สูโขทัย
หรือของใหม่ใหม่
รัชกาลที่ ๔ ทรงสร้าง?

สัมภาษณ์

ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

๑๑๐ ปีชาตกาล

รัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์

ใครสร้างตำนาน
พระเจ้าตากฯ ไม่ถูกประหาร
แต่หนีไปเมืองนครฯ?

ตามหาต้นกำเนิด ตำนานพระเจ้าตาก สิ้นพระชนม์ที่เมืองนครฯ

ปรามินทร์ เครือทอง

ความน่าเห็นใจประการหนึ่งของประวัติศาสตร์ตำนานพื้นบ้านคือ “ไม่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ” ทำให้ประวัติศาสตร์ “ปากเปล่า” เรื่องราวพื้นถิ่นจำนวนมากไม่จำเป็นต้องสูญหายไปตามกาลเวลา ตรงกันข้าม หากเรื่องราวพื้นบ้านพื้นถิ่นถูกจดจารเป็น “ตัวหนังสือ” หรือสำคัญยิ่งขึ้นถ้าถูกผนวกไว้ในพงศาวดารหรือตำรับตำรา “ของชาติ” เรื่องราวเหล่านั้นก็จะได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น สามารถไปปรากฏตัวอยู่ในเชิงอรรถอย่างมีศักดิ์ศรีในฐานะ “ร่องรอย” ทางประวัติศาสตร์

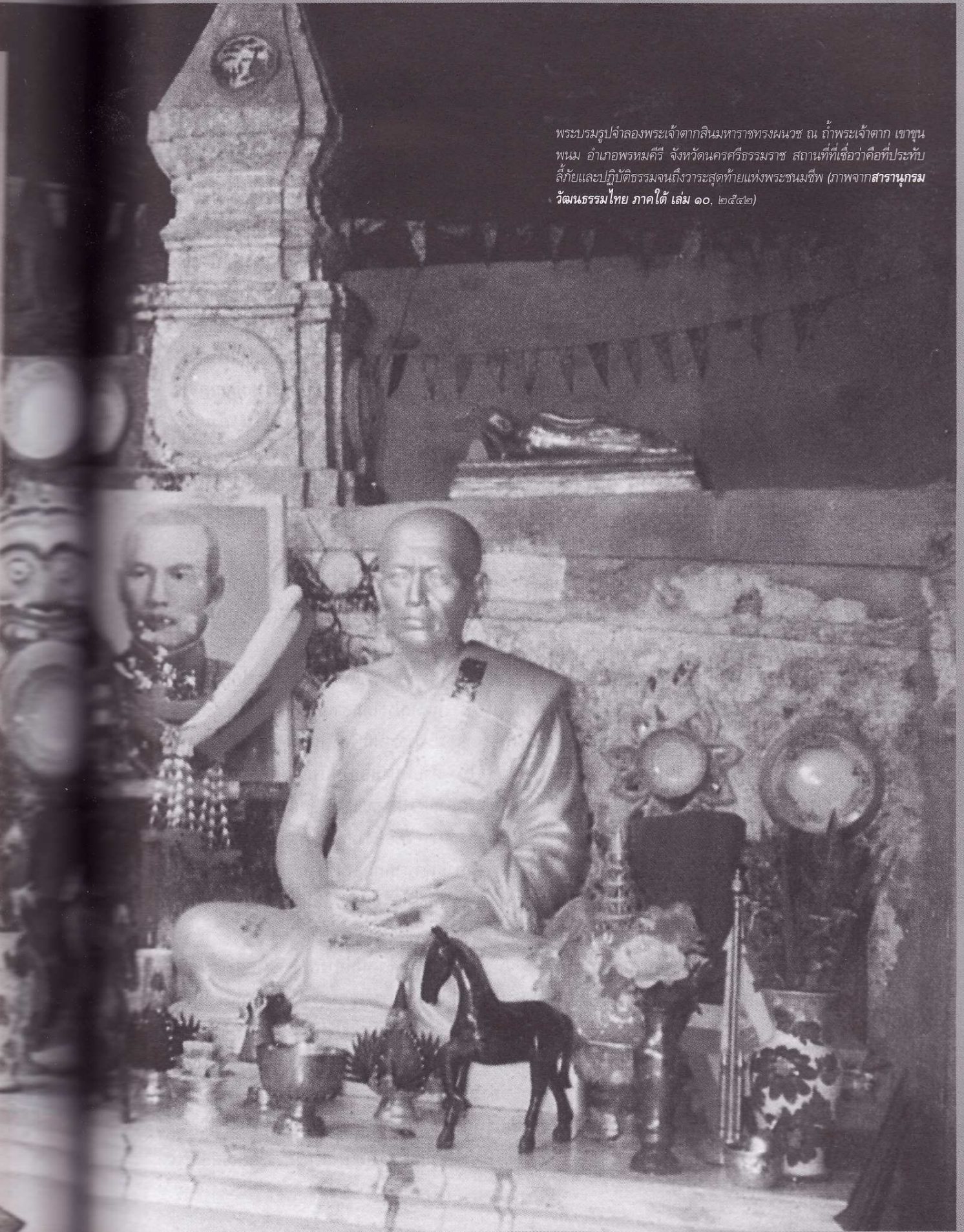
แต่ต้องยอมรับว่า ประวัติศาสตร์ ตำนานท้องถิ่นจำนวนมากก็ “เหลวไหล” จนหา “ร่องรอย” ไม่เจอ บางทีก็ผสมปนเปจนเลอะเทอะไปหมด จึง “ไม่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ” ส่วนพระราชพงศาวดาร ตำนานระดับชาตินั้น มีโอกาสดีกว่า ไม่ว่าจะบางช่วงบางตอนจะเลอะเทอะขนาดไหน ก็จะถูกนำไปใช้อย่างไรข้อกังขา

ดังนั้นการที่จะ “ตรวจจับความจริง” ในบางช่วงบางตอนของประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้สละกระจ่าง ดูอย่างเหตุการณ์ “จลาจลสีแดง” แม้จะเกิดขึ้นต่อเนื่องต่อกัน ทิววิทย์หนังสือพิมพ์รายงานแบบนาที่ต่อเนื่องกัน ยังเกิดชุดความจริงออกมาพร้อมๆ กัน ๒ ชุด จนต้องมีคณะกรรมการเพื่อค้นหา “ความจริง” ขึ้นมาเกือบจะทันที

เช่นนี้แล้วจะหวังอะไรได้กับประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นเมื่อหลายร้อยปีก่อน ทั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี หรือแม้แต่กรุงรัตนโกสินทร์ที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากที่สุด ก็ยังมีหลายเรื่องที่ยังหาคำตอบไม่ได้

ย้อนกลับไป ๒๒๘ ปีก่อน เมื่อวันเสาร์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๕ หรือวันที่ ๖ เมษายน ๒๓๒๕ พระราชพงศาวดารกล่าวตรงกันแทบทุกฉบับว่า เป็นวันสวรรคตของพระเจ้าตาก แต่ยังมีจดหมายของบาทหลวงฝรั่งเศส

พระบรมรูปจำลองพระเจ้าตากสินมหาราชทรงผนวช ณ ถ้ำพระเจ้าตาก เขาขุน
พนม อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช สถานที่ที่เชื่อว่าคือที่ประทับ
ลี้ภัยและปฏิบัติธรรมจนถึงวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพ (ภาพจากสารานุกรม
วัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑๐, ๒๕๕๒)

บันทึกว่าเป็นวันที่ ๗ เมษายน ส่วนจดหมายเหตุโหร
ซึ่งยอมรับกันว่ามีความแม่นยำสูง กลับบันทึกไว้ว่าเป็น
วันพุธ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ “เจ้าตากดับขันธ” ซึ่งตรง
กับวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๓๒๕

นี่คือตัวอย่างความไม่เที่ยงตรงของประวัติศาสตร์
ตอนที่สำคัญที่สุดตอนหนึ่งสมัยปลายกรุงธนบุรี

อย่างไรก็ดีความคลาดเคลื่อนเรื่องวันสวรรคต อาจ
ไม่สำคัญเท่าเรื่องข่าวลืออื่นๆ ที่ตามมาหลังจากนั้น เช่น
พระเจ้าตากทรงถูกประหารจนสวรรคตจริงหรือไม่ แน่แน่นอน
ในประวัติศาสตร์กล่าวตรงกันว่าทรงถูกประหารจนสวรรคต
ยิ่งไปกว่านั้น พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา
ยังขยายความจนเห็น “ภาพ” อย่างชัดเจนว่า “ถึงหน้า
ป้อมวิชัยประสิทธิ์ก็ประหารชีวิตตัดศีรษะเสียถึงแก่
พิราลัย”

หลังจากนั้น เรื่องราวของพระเจ้าตากก็ค่อยๆ
เจียบหายไป อาจมีเรื่องเกี่ยวข้องอยู่บ้างเล็กน้อยใน
พระราชพงศาวดารสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เกี่ยวกับพระ
ราชโอรสพระราชธิดาบางพระองค์ แต่ก็ไม่ได้มีบทบาท
สำคัญมากนัก

๑๕๐ ปีต่อมา หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองปี
๒๔๗๕ เรื่องราวที่เป็นประเด็นชวนคิด ชวนสงสัย ถูกขุด
ขึ้นมา “ใช้งาน” ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การชิงราชสมบัติ เป็น
บ้างจริงหรือไม่ ฝ่ายหนึ่งบอกไม่บ้าและเป็นการชิงราช
สมบัติ เพื่อทำลายความชอบธรรม อีกฝ่ายหนึ่งว่าเป็นบ้า
จึงต้องมีรัฐประหาร เพื่อความชอบธรรมในการปราบดา
ภิเษก เรื่องพระเจ้าตากถูก “ใช้งาน” เป็นเครื่องมือ
ทางการเมืองมากกว่าจะเป็นการค้นหาความจริงแท้ทาง
ประวัติศาสตร์

ในช่วงแห่งการ “ชิงพื้นที่ทางประวัติศาสตร์” ของ
ทั้ง ๒ ฝ่าย ส่งผลให้เรื่องราวของพระเจ้าตาก กลายเป็น
เรื่อง “ต้องห้าม” และพูดถึงหรือตีพิมพ์อย่างระมัดระวัง
ต่อมาอีกหลายสิบปี

อย่างเช่น หนังสือพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้า
กรุงธนบุรี (เจ้าตากสิน) ของ เอื้อยะเม็ง อักษรมัต พิมพ์
ขึ้นในปี ๒๔๘๒ มีแนวคิดคัดค้านเรื่องพระวิมลจรีตและ

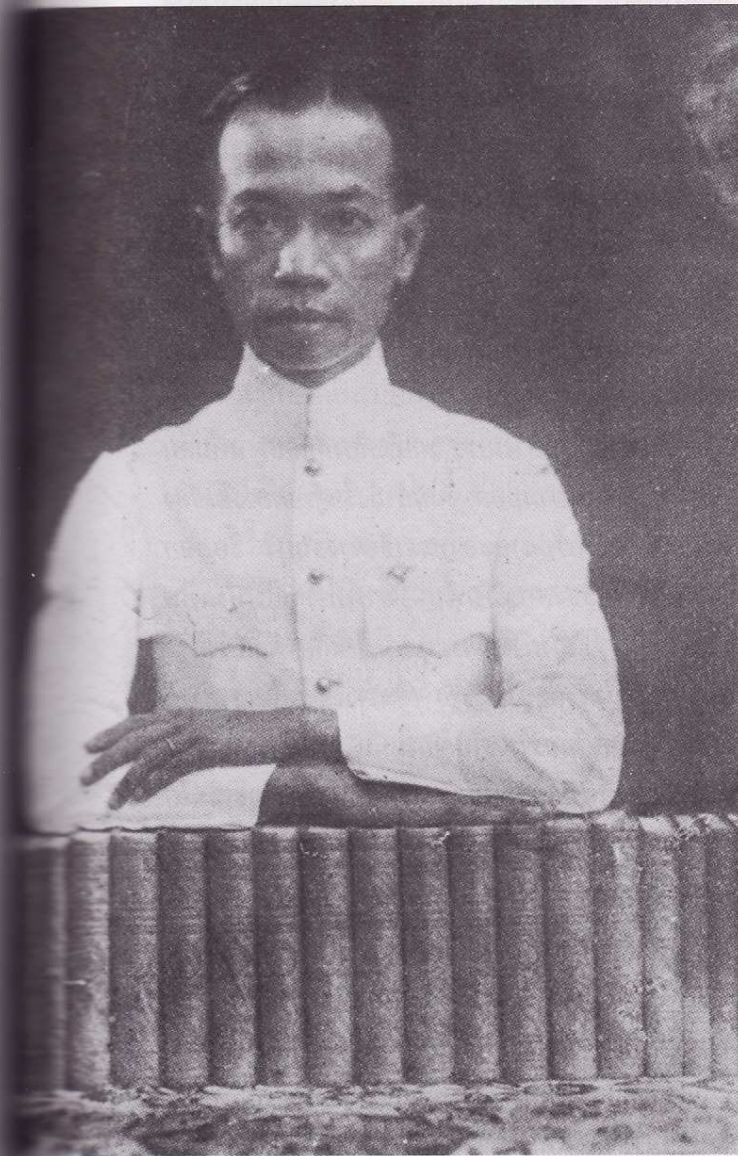
เรื่อง “ซุบซิบ”
ที่ตั้งกระฉ่อนเรื่องหนึ่ง
ในกรณีพระเจ้าตากคือ
พระเจ้าตาก “ตัวจริง” ไม่ได้ถูกประหาร
ตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร
แต่เสด็จลี้ภัยไปยังเมืองนครศรีธรรมราช
กับอีกเรื่องหนึ่งที่ได้ยินได้ฟังบ่อย
ไม่แพ้กันคือ มีการ “จัดฉาก”
ให้พระเจ้าตากถูกประหาร
เพื่อหลอกเจ้าหนี่ในเมืองจีน

คำสั่งประหาร^๑ ก็ถูกตำรวจสันติบาลในสมัยนั้นสั่งเก็บทั้งหมด

“หลังจากข้าพเจ้าได้แต่งตำราเรียนภาษาจีน และตำราประวัติศาสตร์ขึ้นบางเล่ม เช่น ชีวประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสิน ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลได้เก็บนำไปทำลาย โดยกล่าวหาว่าเป็นการผิดศีลธรรมอันดีของประชาชน”^๒

เมื่อเรื่องราวของพระเจ้าตากกลายเป็นเรื่อง “อ่อนไหว” อย่างมากเช่นนี้ ไม่เพียงจะทำให้ประวัติศาสตร์หน้านี้ไม่สามารถเคลื่อนไหวอย่างเปิดเผยได้ แต่ยังต้อง

หลวงวิจิตรวาทการ “คนต้นเรื่อง” พระเจ้าตากสินไม่ได้ถูกประหาร

“ลงใต้ดิน” กลายเป็นเรื่อง “ซุบซิบ” ไม่น้อยไปกว่า “กรณีสวรรคต” ที่เรื่องยังคง “ซุบซิบ” กันอยู่

เรื่อง “ซุบซิบ” ที่ดังกระฉ่อนเรื่องหนึ่งในกรณีพระเจ้าตากคือ พระเจ้าตาก “ตัวจริง” ไม่ได้ถูกประหารตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร แต่เสด็จลี้ภัยไปยังเมืองนครศรีธรรมราช กับอีกเรื่องหนึ่งที่ได้ยินได้ฟังบ่อยไม่แพ้กันคือ มีการ “จัดฉาก” ให้พระเจ้าตากถูกประหารเพื่อหลอกเจ้าหน้าที่ในเมืองจีน

ทั้ง ๒ เรื่องนี้ มีที่มาที่ไปอย่างไร ใครเป็น “คนต้นเรื่อง” และที่สำคัญที่สุด ทั้ง ๒ เรื่องนี้ เป็นเรื่องจริงยิ่งกว่าพระราชพงศาวดารหรือไม่?

ต้นตำนาน พระเจ้าตาก “ตัวปลอม” เกิด ณ นครศรีธรรมราช

ตำนานพระเจ้าตาก “ตัวปลอม” ถูกประหารแทน “ตัวจริง” เป็นเรื่องซุบซิบกันมานานมากแล้ว มีต้นตำนานมาจากกลุ่มตระกูลบางตระกูลในเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนมีส่วนช่วยเหลือให้พระเจ้าตากหลบหนีการประหารออกจากกรุงธนบุรี และช่วยอุดหนุนปกป้องจนถึงวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพ

แต่ด้วยเหตุที่เรื่องพระเจ้าตาก มักคิดกันว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อน “คนต้นเรื่อง” ในบางตระกูลจึงเก็บงำเรื่องนี้ไว้เล่ากันในเฉพาะเครือญาติ ถือเป็น “สมบัติ” ของตระกูล ซึ่งบางครั้งก็อาจมีการ “หลุดรอด” ออกมาบ้างโดยไม่ตั้งใจ และอาจมีที่ “ปล่อย” ออกมาอย่างตั้งใจ

บางครั้งการ “ปล่อย” ตำนานพระเจ้าตากตัวจริง ไม่ได้ถูกประหารออกมาโดยที่ “คนต้นเรื่อง” ได้ส่งผ่านบุคคลภายนอกหรือ “มือที่สอง” เพื่อให้ตำนานนี้มีโอกาสแพร่หลายสู่สาธารณะมากยิ่งขึ้น ทั้งในลักษณะเรื่องเล่าต่อๆ กันมา การผูกโยงสถานที่หรือโบราณวัตถุให้เข้ากับตำนาน หรือแม้กระทั่งการ “แปรรูป” ตำนานให้กลายเป็นนวนิยาย การเผยแพร่ตำนานแม้จะออกมาในรูปแบบต่างกัน แต่ดูเหมือนว่าจะมีวัตถุประสงค์อันเดียวกันคือ “ตำนานคือเรื่องจริง”

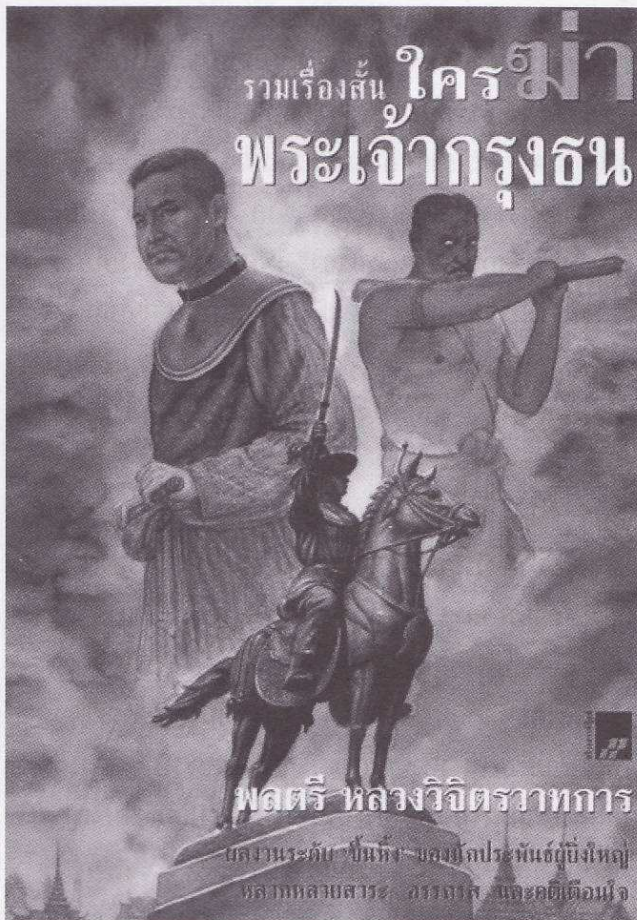
หลวงวิจิตรวาทการ

“คนต้นเรื่อง” พระเจ้าตาก “ตัวปลอม”

ระหว่างที่ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี กำลังปั้นแบบจำลองอนุสาวรีย์พระเจ้าตากในปี ๒๔๙๔ ในปีเดียวกันนี้ หลวงวิจิตรวาทการก็มีนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่อง “ใครฆ่าพระเจ้ากรุงธน”^๓ ตีพิมพ์อยู่ในหนังสือชุด *วิจิตรวรรณกรรม* สำนักพิมพ์เพลินจิตต์ โดยเปิดประเด็นที่แตกต่างจากพระราชพงศาวดารทุกเล่ม เรื่องว่า พระเจ้าตาก “ตัวจริง” ไม่ได้ถูกประหาร แต่มี “ตัวปลอม” มาสลับเปลี่ยนตายแทน และทรงหนีไปอยู่ที่นครศรีธรรมราช

หลวงวิจิตรฯ จึงเป็น “บุคคลภายนอก” คนที่นำเรื่องพระเจ้าตากองค์จริงไม่ได้ถูกประหารมาเผยแพร่อย่างกว้างขวางที่สุดเป็นครั้งแรก

ปก “รวมเรื่องสั้นใครฆ่าพระเจ้ากรุงธน” โดย หลวงวิจิตรวาทการ จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์ พ.ศ. ๒๕๕๔

แม้จะเป็น “นวนิยาย” แต่ทันทีที่เรื่องนี้ถูกเผยแพร่ออกไป ผลปรากฏว่าได้สร้างความฮือฮาในหมู่นักอ่านเป็นอย่างมาก ทั้งความน่าเชื่อถือและชวนให้คิดถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

“มีจดหมายหลายฉบับ ถ้ามองไปทางสำนักพิมพ์ว่าเรื่องนี้มีความจริงในประวัติศาสตร์เพียงไร”^๔

เนื้อเรื่องใน “ใครฆ่าพระเจ้ากรุงธน” หลวงวิจิตรฯ ได้สมมุติตัวเองว่ามาทำงานเป็นบรรณารักษ์ของหอสมุดแห่งชาติ ซึ่งเวลานั้นมี “ผีดู” จนทำให้ยามกลางคืนต้องลาออกกันบ่อยครั้ง ด้วยสำนวนโวหารอันวิเศษ “นวนิยาย” เรื่องนี้ทำให้ผู้อ่านเชื่อว่าเรื่องราวที่หลวงวิจิตรฯ เขียนนั้น “เป็นเรื่องจริง” ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง “ผีดู” ที่หอสมุดแห่งชาติ และเรื่องพระเจ้าตาก “ตัวปลอม”

หลวงวิจิตรฯ ดำเนินเรื่องโดยแทนตัวเองว่า “ข้าพเจ้า” ไปเป็นบรรณารักษ์ที่หอสมุดแห่งชาติ โดยตกลงใจที่จะนอนในหอสมุดฯ เพื่อพิสูจน์ว่าเรื่องที่รำลือกันจนทำให้ยามต้องลาออกคนแล้วคนเล่า นั้น แท้ที่จริงเป็นผีหรืออะไรกันแน่

เวลาผ่านไปราวเดือนเศษ บรรณารักษ์ก็เจอดีเข้าจนได้

“เรา่องไปอย่างเบาๆ พอถึงห้องก็แอบดู เห็นคนแก่จริงๆ อย่างที่ยามบอก วันนี้กำลังรื้อตู้เอกสารในช่องที่เกี่ยวกับปลายรัชกาลของพระเจ้ากรุงธนบุรี รื้อออกมากระจัดกระจายอยู่กับพื้น ภาพที่เราแลเห็นเป็นชายชราผมขาว นุ่งผ้าโจงกระเบนไม่ใส่เสื้อ มีแต่ผ้าพาดไหล่ ทั้งผ้าถุงผ้าห่มเป็นสีขาว เป็นร่างใหญ่ ใหญ่อย่างที่ไม่น่าเชื่อว่าคนไทยร่างจะใหญ่ปานนั้น เขาเหวี่ยงเอกสารบางฉบับลงที่พื้นแล้วก็ยิ้มแฉะ มือท้าวสะเอวเดินไปเดินมา”^๕

บรรณารักษ์สรุปว่าที่เห็นนั่นคือ “ผี” แน่ จึงต้องการจะติดต่อกับผีตัวนั้นอีก เพราะเห็นว่าผีตัวนั้นสนใจเอกสารตอนปลายกรุงธนบุรีเป็นพิเศษ ซึ่ง “เราต้องการความรู้เพิ่มเติมในตอนนี้อย่างยิ่ง” (น. ๓๐๓)

หลังจากจุดธูปอธิษฐานทุกๆ วันราว ๕ สัปดาห์ ผีตัวนั้นก็มาบงการให้บรรณารักษ์เขียนเรื่องที่ “ไม่ใช่ความ

รู้หรือความคิดของข้าพเจ้าแน่” ในขณะที่ยังตื่นและไม่
รู้สึกงัวเงีย ผิดวณั้นเข้าครอบงำด้วยวิธีการดังนี้

“...รู้สึกว่ามีอันนั้นจุดดึงข้าพเจ้าไปที่โต๊ะเขียนหนังสือ
ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนมีอะไรมาบังคับให้ข้าพเจ้าหยิบกระดาษ
หยิบปากกาขึ้นเขียน ข้าพเจ้าเขียนด้วยความรู้ความคิด ซึ่ง
ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าจะมาจากไหน ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนมีอะไร
มากระซิบบอกให้ข้าพเจ้าเขียนและข้าพเจ้าก็เขียน
เหมือนนักเรียนที่เขียนตามคำบอก ในขณะที่เขียนไป
ข้าพเจ้ารู้สึกนัยน์ตาฝ้าลางทุกที แต่มือก็ยังเขียนไปได้
ข้าพเจ้าหนักศีรษะเหมือนมีอะไรถ่วงให้ต้องก้มไปทุกที
และในที่สุดข้าพเจ้าก็ไม่รู้สึกตัวต่อไป” (น. ๓๐๕)

นี่คือบทเริ่มต้น “นิยาย” เรื่อง “ใครฆ่าพระเจ้า
กรุงธน” ของ หลวงวิจิตรฯ โดยข้อความ “ตีบอก” แบ่ง
ออกเป็น ๒ ภาค ภาคต้นเป็นเรื่องราวความเป็นมาก่อน
รัฐประหารแผ่นดิน ซึ่งเรียบเรียงมาจากพระราช
พงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา จดหมายความทรงจำ
ของกรมหลวงนรินทรเทวี และคำปรึกษาตั้งข้าราชการใน
แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ เป็น
หลัก

ส่วนภาคปลายนี้เองที่เป็นการเปิดประเด็นใหม่
ทำทนายพระราชพงศาวดารทุกเล่ม คือเรื่องพระเจ้าตาก
ตัวจริงไม่ได้ถูกประหารแต่ก็ย้ายไปนครศรีธรรมราช

เรื่อง “ตีบอก” มีอยู่ว่า...หลังจากที่พระยาสรศักดิ์
กรุงธนบุรีแตกแล้ว นายทหารฝ่ายพระเจ้าตากก็คิดแผน
ช่วยเหลือพระเจ้าตากซึ่งเวลานั้นผนวชอยู่วัดแจ้ง แผน
การเบื้องต้นคือหาที่ซ่อนให้พระเจ้าตากพ้นภัย จนกระทั่ง
มีคนอาสาเป็น “ตัวตายตัวแทน” คนผู้นั้นคือ หลวง
อาสาศึก

หลวงอาสาศึก (บุญคง) ทหารกล้าผู้ออกรบอยู่
เคียงข้างพระเจ้าตากตั้งแต่ตีฝ่าพม่าที่วัดพิชัย อยู่ข้างท่า
ช้างพังศรีบุญชูตอนฝั่งประตูเมืองจันทบุรี อยู่ข้าง
พระองค์ที่โพธิ์สังหาร บ้านพรานนก ดงศรีมหาโพธิ์ และ
วังออกหน้าตีค่ายโพธิ์สามต้น แต่ไม่เคยได้รับความดี
ความชอบใดๆ

“ผมเป็นแต่เพื่อนคู่ทุกข์คู่ยาก ไม่ใช่เพื่อนคู่บุญคู่

บารมี เวลาลำบากผมลำบากด้วย เวลาบุญคุณผมไม่ได้มี
บุญด้วย เมื่อโชควาสนาของผมเป็นอย่างนี้ ผมก็ยินดีให้
เป็นไปตามโชควาสนา เวลานี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวอยู่ในที่ลำบากแล้ว จะได้ทรงเห็นหน้าผมใหม่ ใน
เวลาเช่นนี้แหละ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรง
ต้องการใช้คนอย่างผม เอาผมไป เอาผมไปตายแทน
พระองค์” (น. ๓๓๔)

แต่ไม่ใช่ใครที่อยากจะตายแทนก็ทำได้ตั้งใจ
หมาย หลวงอาสาศึกผู้เดียวเท่านั้นที่มีคุณสมบัติอัน
วิเศษ ที่ไม่อาจหาใครมาเสียดสละแทนได้ในนาทีนี้

“เขาเหมือนสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ถ้าหาก
สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จสวรรคตไปแล้ว ทุกคนจะ
ต้องสงสัยว่าดวงวิญญาณมาแสดงภาพเป็นบุคคลผู้นี้ สิ่ง
เดียวที่ไม่เหมือนคือ ผมของเขาน้อยกว่า นอกจากนั้น
รูปร่างหน้าตา ท่าที ตลอดถึงเสียงพูดก็คล้ายกัน เชื่อแน่
ได้ที่เดียวว่าเขาได้ตามเสด็จและอยู่ใกล้ชิดพระองค์มา
ตั้งแต่ต้น เขาอาจจะเลียนแบบท่าที และน้ำเสียงพูดจา
ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้เหมือนมาก” (น. ๓๓๕)

แผนการที่วางไว้คือสลับตัวพาพระเจ้าตากหนี แล้ว
ให้หลวงอาสาศึกตายแทนพระเจ้าตาก

ครั้นเกิดศึกกลางเมืองขึ้นระหว่างฝ่ายพระยาสรศักดิ์
โดยมีพระเจ้าหลานเธอ กรมขุนอนุรักษสงครามนำทัพ
กับฝ่ายเจ้าพระยาจักรี มีพระยาสุรียอภัยตั้งทัพเผชิญ
หน้าอยู่ ปะทะกันได้ไม่นาน กองทัพของกรมขุนอนุรักษ
สงครามเสียที่พ่ายแพ้ไป

ในช่วงซุลมุนนี้เอง ณ พระอุโบสถวัดแจ้ง ปรากฏ
มีพระภิกษุ ๒ รูป ผ่านวงล้อมทหารยามเข้าไปยังพระ
อุโบสถ โดยทหารไม่ได้ตั้งใจสงสัยใดๆ เพราะมีพระ
ภิกษุเปลี่ยนกันเข้าไปอยู่เฝ้าพระเจ้าตากอยู่เสมอ ไม่นาน
ก็มีพระภิกษุ ๒ รูปกลับออกมา ลงเรือที่จอดคอยอยู่
หน้าวัดแจ้งนั่นเอง หากไม่ว่าพระภิกษุที่เข้าไปนั้นคือ
หลวงอาสาศึกปลอมบวชเป็นพระ เข้าไปเปลี่ยนตัวกับ
พระเจ้าตาก และจังหวะนี้เอง พระเจ้าตาก “ตัวจริง” ได้
เสด็จออกจากวัดแจ้งลงเรือไปแล้ว

ฝ่ายพระยาสุรียอภัยเมื่อบุกถึงพระอุโบสถแม้จะ

“เผชิญหน้า” กับพระเจ้าตาก “ตัวปลอม” แต่ก็มีได้
ระวางสงฆ์แม้แต่น้อย จึงจับตัวไปจำขังไว้ รอนจนกระทั่ง
เจ้าพระยาจักรีเดินทางมาถึงกรุงธนบุรี พระเจ้าตาก “ตัว
ปลอม” ก็ถูกนำตัวไปประหารชีวิตที่ป้อมวิชัยประสิทธิ์
ดังที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารนั่นเอง

ทางด้านพระเจ้าตากก็ถูกเชิญเสด็จไปซ่อนตัวอยู่ที่
นครศรีธรรมราช ภายใต้การถวายการดูแลจากเจ้าพัฒนา
อุปราชเมืองนครศรีธรรมราช และเป็นคู่เขยของพระองค์
พระเจ้าตาก (ในสมณเพศ) ประทับอยู่นครศรี
ธรรมราชได้ ๒ ปี ก็ทรงร้องขอเจ้าพัฒนาไปประทับที่เพชรบุรี
สถานที่ที่มีพระราชประสงค์จะประทับอยู่มากกว่าที่นครศรี
ธรรมราช เจ้าพัฒนาไม่สามารที่จะขัดข้องได้ ต้องเชิญเสด็จ
มาอย่างซ่อนเร้น แล้วให้ประทับอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่ง มีคนเฝ้า
เพียง ๒ คน เพื่อป้องกันความระวางสงฆ์ของผู้คน

▲ “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” พระบรมรูปจำลอง
พระเจ้าตากสินทรงผนวช ณ ลานหน้าวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัด
นครศรีธรรมราช สร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. ๒๕๕๐ (ภาพจาก <http://www.chalaom.com>)

▶ สุภา ศิริมานนท์ เจ้าของผลงานนวนิยาย “ผู้อยู่เหนือเงาไสย?”

แต่แล้วก็เกิดเหตุร้ายขึ้นที่เพชรบุรี
“เพราะในที่สุดก็ปิดความไม่อยู่ ชาวที่รู้ไหลออกมา
มา เริ่มซุบซิบกันว่า ผู้ที่มาอยู่ในถ้ำที่เพชรบุรีนั่นคือใคร
และในที่สุด วันอวสานของพระองค์ก็มาถึง เวลากลาง
วันแสดๆ ขณะที่ทรงเจริญวิปัสสนากรรมฐานอยู่ภายใน
ถ้ำ ถูกตีที่พระเศียรเบื้องหลัง ล้มคว่ำ เป็นอวสานอัน
แท้จริงของพระองค์” (น. ๓๕๙)

สรุปว่าเรื่อง “ใครฆ่าพระเจ้ากรุงธน” คนที่ถูกประหาร
ที่ป้อมวิชัยประสิทธิ์ไม่ใช่พระเจ้าตาก “ตัวจริง” แต่เป็น

หลวงอาสาศึก ส่วนพระเจ้าตากพระองค์จริงนั้นลี้ภัยมาอยู่ที่นครศรีธรรมราชราว ๒ ปี ก่อนจะทรงย้ายไปประทับในถ้ำที่เพชรบุรี และทรงถูกฆาตกรรมที่นั่นโดยฝีมือฆาตกรลี้กลับ

ส่วนพระศพนั้นมีคนแอบขุดศพหลวงอาสาศึกไปไว้ที่อื่น แล้วนำพระศพพระเจ้าตากมาฝังแทน ต่อมาหลังจากผลัดแผ่นดิน ๓ ปี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ และกรมพระราชวังบวรฯ จึงโปรดให้ฝังงานพระราชทานเพลิงพระศพที่วัดบางยี่เรือใต้

หลวงวิจิตรฯ มาเฉลยเบื้องหลังที่มาของเรื่องนี้ภายหลังว่า

“เมื่อราวปีหนึ่ง ก่อนเขียนเรื่องนี้ ท่านผู้มีเกียรติผู้หนึ่ง ซึ่งสืบเชื้อสายตรงจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และเป็นผู้ใหญ่มากพอที่จะไม่พูดอะไรเล่นๆ กับข้าพเจ้า ท่านยืนยันพร้อมด้วยหลักฐานคำบอกเล่า ที่ท่านได้ยินได้ฟังและจดจำสืบต่อกันมา

ท่านผู้เล่าขอให้ข้าพเจ้าเขียน หรืออย่างน้อยก็ทำเป็นละครออกเสียง โดยที่ท่านเองเชื่อมั่นว่า เรื่องที่ท่านเล่านั้นเป็นเรื่องจริง ส่วนข้าพเจ้าเองก็อยากเขียนอยาก

ทำตามที่ท่านเล่า แต่ก็ไม่สามารถจะทำอย่างที่เป็นความจริงในประวัติศาสตร์ได้” [น. (๙)]

แต่ด้วยเรื่องราวที่ผิดไปจากพระราชพงศาวดารหลวงวิจิตรฯ จึงเลือกวิธีการแบบ “ยาผีบอก” คือคนนอนหลับฝันไปแล้วฝันบอกยารักษาโรคให้ ผ่านการเขียนเป็นนวนิยาย จนกระทั่ง “กลายเป็นที่สนใจใหญ่หลวงของมหาชน”

และกลายเป็น “ความเชื่อ” อีกกระแสหนึ่งมาจนถึงปัจจุบัน

สุภา ศิริमानนท์ กับ “ผู้อยู่เหนือเงื่อนไข?” บทสนทนาระหว่างพระเจ้าตากกับมาร์กซิสต์

“ผู้อยู่เหนือเงื่อนไข?” ของ สุภา ศิริमानนท์ เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่ยกเอากรณีพระเจ้าตาก “ตัวจริง” ไม่ได้ถูกประหารมาตอกย้ำ “ข้อเท็จจริง” ดำเนินเรื่องนี้กล่าวกันว่า สุภา ศิริमानนท์ เขียนเรื่องนี้ขึ้นหลังจากติดคุกในคดี “กบฏสันติภาพ” ปี ๒๔๙๕ หลังจากต้นฉบับแล้วเสร็จในปี ๒๔๙๖ ก็ถูกเก็บไว้อย่างมิดชิด ไม่มีใครกล้าพิมพ์ เพิ่งมาตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ๒๕๕๕ นี้เอง

“ผู้อยู่เหนือเงื่อนไข?” อ้างแหล่งข้อมูลจาก “เชื้อสาย” ของผู้อยู่ในเหตุการณ์การลี้ภัยของพระเจ้าตาก ลี้ภัยหนีตายออกจากกรุงธนบุรี โดยอาศัยเอกสารเก่าของตระกูล “สุนทรโรหิต”^๖ ที่ตกทอดมาถึงหลวงสุภาเทพบิดาของ จินดา ศิริमानนท์ ภรรยาของผู้แต่ง แน่แน่นอนว่าปัจจุบันเอกสารดังกล่าวถูกอ้างว่าหายสาบสูญไปอย่างไร้ร่องรอย

หากไม่ได้อ้างอิงถึง “เอกสารเก่าที่สูญหาย” หนังสือ “ผู้อยู่เหนือเงื่อนไข?” ก็อาจเป็นนวนิยายที่แทบไม่มีคุณค่าใดๆ ทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากผู้เขียนได้เจอบน “สิ่งแปลกปลอม” ไว้นั้นเนื้อเรื่องมากจนยากจะปักใจเชื่อได้ว่า “ผู้อยู่เหนือเงื่อนไข?” เป็นเหตุการณ์ที่เขียนอยู่ในเอกสารเก่าจริง

สุภา ศิริमानนท์ ได้อาศัยอ้างอิง “ใครฆ่าพระเจ้ากรุงธน” ของหลวงวิจิตรฯ และยังได้รับรองเรื่อง “ใครฆ่าพระเจ้ากรุงธน” ว่ามีความถูกต้องถึง ๘๐ เปอร์เซ็นต์

(น. ๒๕) แต่มีรายละเอียดบางตอนที่ “ขาดหายไป” สุภา ศิริมานนท์ จึงเติมเต็มไว้ใน “ผู้อยู่เหนือเงื่อนไช?” จนครบสมบูรณ์

“ผู้อยู่เหนือเงื่อนไช?” กล่าวถึงวีรกรรมของ “วีรชนนิรนาม” ๕ คน คือ หินขาบ สีเหล็ก ปางทราย และสิงห์ขาม อดีตคือนักรบที่อยู่เคียงข้างพระเจ้าตากในสมรภูมิตั้งสำคัญหลายครั้ง แน่นอนว่า “วีรชนนิรนาม” ไม่เคยปรากฏชื่ออยู่ในประวัติศาสตร์ตอนใดเลย วีรชนนิรนามทั้งสี่นี้ มีโอกาสทำหน้าที่สำคัญครั้งสุดท้าย คือพาเรือพระเจ้าตากหลบหนีออกจากกรุงธนบุรี

เรื่องราวของ “ผู้อยู่เหนือเงื่อนไช?” เป็นบทสนทนา ระหว่างพระเจ้าตากกับวีรชนนิรนามทั้งสี่ในเรือแจวบนเส้นทางจากกรุงธนบุรีถึงปากกลัด โดยเรียกพระเจ้าตากด้วยภาษาฝรั่งเศส ว่า “มีอง เยนเรล” หมายถึงท่านขุนพลของฉัน

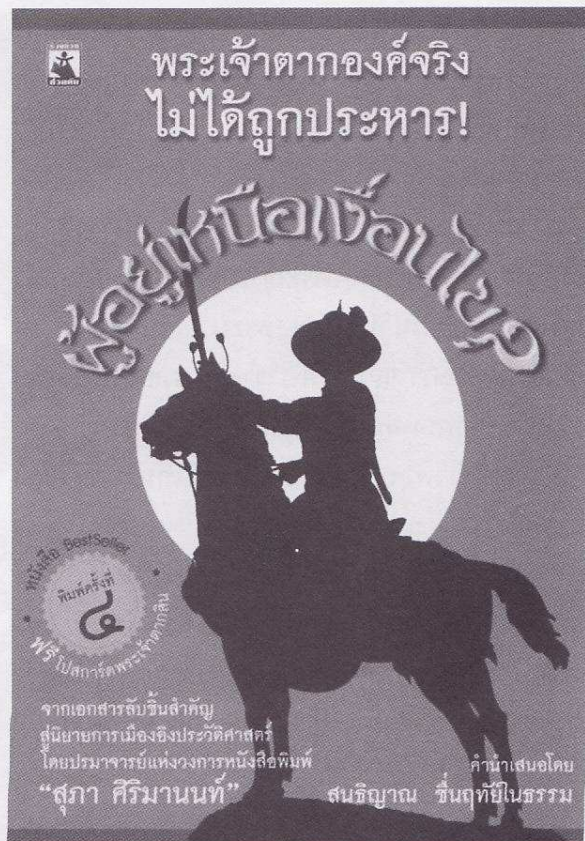
วีรชนนิรนามทั้งสี่กล่าวถึงประวัติตัวเองอย่างไม่ธรรมดา คือสามารถพูดภาษาฝรั่งเศสได้ เคยอ่านหนังสือระดับคลาสสิกของโลกมาแล้วทุกคน

“เสียดายเหลือเกิน มีอง เยนเรล เสียดายที่ท่านไม่ได้มีโอกาสสำร่ำเรียนและศึกษาหนังสือต่างๆ เหมือนอย่างเรา เป็นต้น หนังสือของม็อบแต็สกีเออ ของฌ็อง ลูวี และของฌ็อง มารี โวลแตร์ ชาวฝรั่งเศส หรือของเซอร์โรมัสต์ มอร์ ของโรมัสต์ ฮอบส์ ของยอห์น ล็อค และหรือของเยอรราร์ด วินส์แตน ลีย์ ชาวอังกฤษ” (น. ๕๙)

วีรชนนิรนามยังได้ถือโอกาสนี้ตำหนิ “ชนชั้นสูง” ที่ไม่เคยอ่านหนังสือดังกล่าวว่า

“โลกของท่านกับคนในชนชั้นของท่านมันแคบนัก! ท่านมัวแต่มองมายลไหลหลงอยู่กับรามยณะและมหากาทรตะของแขก เพื่อถางทางขึ้นเขาไครลาตอย่างเดียว” (น. ๕๙)

นี่คือตัวอย่างบทสนทนาในเรือแจวระหว่างวีรชนนิรนามกับพระเจ้าตาก ซึ่งตลอดเวลาวีรชนนิรนามได้วิพากษ์วิจารณ์สังคมในแง่มุมต่างๆ อยู่ตลอดเวลาเส้นทางฝ่ายพระเจ้าตากได้แต่ยอมรับคำตำหนิต่างๆ โดยคุณฉิ ทั้งยังมีพระราชดำรัสตอบว่า “ข้าเข้าใจ ข้าพจะสว่าง

▲ ปก “ผู้อยู่เหนือเงื่อนไช?” โดย สุภา ศิริมานนท์ จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน พ.ศ. ๒๕๔๙

▶ ปก “ใครฆ่าพระเจ้าตากสิน?” โดย แม่สงฆ์นวิรมัย กบิลสิงห์ จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์ลูกกาหว่า พ.ศ. ๒๕๑๖

บ้างแล้ว” (น. ๖๐)

นอกจากคำ “ว่ากล่าว” ชนชั้นปกครอง ระบบการเมืองการปกครอง ลัทธิความเชื่อ ประเพณีคร่ำครึแล้ว สิ่งที่วีรชนนิรนามกล่าวยกย่องเชิดชูอยู่ตลอดเวลา คือ “พระราชราษฎรธรรมดาสัมัญ” ผู้ถูกกดขี่บีบคั้นจาก “ท่าน” เพื่อเสวยสุขและแสวงประโยชน์จากหยาดเหงื่อและบวรารเลือดของเขา (น. ๔๑)

“ผู้อยู่เหนือเงื่อนไช?” ยังได้เปิดเผยข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับรัฐประหารปลายกรุงธนบุรีว่า ล้วนเป็นแผนการของหลวงสรวิชิต ข้าหลวงเดิมของเจ้าพระยาจักรี นับตั้งแต่แผนการลุกฮือที่กรุงเก่า จนกระทั่งแผนสังหารพระเจ้าตาก โดยหลวงสรวิชิตเป็นเสนาธิการใหญ่ฝ่าย “โบลีตีคัล” ของเจ้าพระยาจักรี

แต่วีรชนนิรนามก็ได้ซ่อนแผนของหลวงสรวิชิตอีก

ชั้นหนึ่ง เพื่อทำตามคำสั่ง “คุณพ่ด” หรือเจ้าพัฒน์อุปราช แห่งเมืองนครศรีธรรมราช

“พวกเรามาโดยคำสั่งลับและเฉพาะของหลวง สรววิชิต เท่าๆ กับได้มาโดยอาณัติมอบหมายลับและ เฉพาะของคุณพ่ดอย่างว่านั่นจริงๆ มาโดยคำสั่งของคุณพ่ดเพื่อให้พาท่านหนีให้ตลอดรอดฝั่ง จงได้...และก็ได้มาโดยคำสั่งของหลวงสรววิชิตเพื่อสังหารท่านเสียให้จง ได้” (น. ๘๓)

กล่าวคือหลวงสรววิชิตล่วงรู้แผนการลับเปลี่ยน “ตัวปลอม” และแผนลักลอบพา “ตัวจริง” หนีมาก่อนแล้ว จึงสั่งให้วีรชนนิรนามซึ่งเวลานั้นคิดว่าเป็นพวกเดียวกัน ให้สังหารพระเจ้าตากขณะพาหลบหนี ในขณะที่เดียวกันวีรชนนิรนามก็รับแผนจากเจ้าพัฒน์อุปราชให้พาพระเจ้าตากหลบหนีเช่นกัน แต่นักรบนิรนามตัดสินใจเป็น “จารชนซ่อน” โดยซ่อนแผนหลวงสรววิชิตอีกชั้นหนึ่ง พาพระเจ้าตากหลบหนีตามแผนเจ้าพัฒน์อุปราช จนประสบความสำเร็จในที่สุด

และแล้ววีรชนนิรนามทั้งสี่ปฏิบัติภารกิจลับนี้จนสำเร็จ ก่อนจะกลับไปเป็น “ราษฎรธรรมดาสามัญ” ของเขาต่อไป พระเจ้าตากทรงกล่าวคำอำลาสุดท้ายต่อ “พระสหาย” ของพระองค์ว่า

“ลา ก่อน เมฆามี่ ลาก่อน!”

แม่สงฆนิวรมัย กบิลสิงห์ กับต้นตำบาน

สร้างตายหนีหนีและเขาขุนพนม

เรื่องพระเจ้าตากซึ่งมีที่มาแปลกพิสดารกว่าหนังสือแนวพระเจ้าตาก “ตัวจริง” ไม่ได้ถูกฆ่าเล่มอื่นๆ ต้องยกให้ “ใครฆ่าพระเจ้าตากสิน?” ของแม่สงฆนิวรมัย กบิลสิงห์ เพราะไม่ได้อาศัยเอกสารเก่าหรือคำบอกเล่า แต่รู้เรื่อง “ลึกลับ” ด้วยการเข้า “ฉาน” และ “ญาณ” ติดต่อและ

“ทูลถาม” สมเด็จพระนเรศวร พระเจ้าตาก และคุณ ประยงค์^๗ (ในหนังสือเล่มนี้อ้างว่าเป็นน้องสาวพระเจ้าตาก)

แม่สงฆนิวรมัยได้แสดงความรู้สึกต่อเรื่องราวของพระเจ้าตากในพระราชพงศาวดารว่า “เศร้าใจและสงสาร” แต่เมื่อทราบความจริงด้วย “วิธีการพิเศษ” ก็ทำให้รู้สาเหตุการณที่เกิดขึ้นจริงไม่ตรงกับพระราชพงศาวดาร

“ครั้นพอมารเรียนทางสมณะวิปัสสนา ได้เห็นและได้ทราบความจริงว่า ‘อ้อ, มันไม่ใช่อย่างนั้น’ แต่ความจริง ‘มันเป็นอย่างนี้’ จึงได้เขียน ‘อย่างนี้’ มาให้คุณพิจารณาดูเท่านั้น **ไม่ได้ขอร้องให้เชือดอกคุณเจ้าขา**” (น. ๑๑)

เปิดไปเพียงไม่กี่หน้าแม่สงฆนิรมัย ก็ “หักปากกาเขียน” ด้วยการยืนยันว่าพระเจ้าตากเป็นจีน “แซ่ลิ้ม” ไม่ใช่ “แซ่แต้” อย่างที่เข้าใจกัน และข้อมูลนี้เป็น “ประวัติศาสตร์ที่ตรัสเล่าโดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” (น. ๖)

โดยมีคำอธิบายว่า

“พระราชบิดาของพระองค์แซ่ลิ้ม มิใช่แซ่แต้ แต่ท่านเป็นจีนเตี้ยจิว คนรู้หนังสือน้อย แม้แต่จีนก็จะออกเสียงคำว่าเตี้ยจิวเป็น ‘แต้จิว’ เหมือนกันและเมื่อท่านเป็นเจ้าของก็เรียกว่า ‘แต้จิวอ้วง’ นานๆ เข้าคำว่า ‘จิว’ หายไป จึงเหลือเพียง ‘แต้อ้วง’ ทำให้คนทั้งหลายคิดว่าท่านเป็นคนแซ่แต้” (น. ๗)

นอกจากนี้ความลึกลับในตอนปลายกรุงธนบุรี เรื่องพระเจ้าตากเป็นบ้าหรือไม่ ทรงถูกประหารจริงหรือไม่ ยังถูกเปิดเผยขึ้นอย่างชัดเจน โดยสมเด็จพระนเรศวรตรัสเล่าต่อแม่สงฆนิรมัย ดังนี้

“สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาคพระยามังจุราช ตรัสเล่าว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมิได้ทรงเสียพระสติ มิได้ทรงถูกประหาร สละราชสมบัติเรื่องเงินและการเมือง เมื่อสวรรคต เสด็จโดยถอดพระจิตทั้งพระร่วงอดีตชาติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คือ ท่าน **เปาฮุ้นจิ้น** ผู้ซื่อสัตย์และยุติธรรมในแผ่นดินซ่ง” (น. ๕)

เนื้อหาในภาคต้นของ “ใครฆ่าพระเจ้าตากสิน?” ดำเนินเรื่องตามพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เนื้อหาส่วนใหญ่ไม่ขัดแย้งกัน ซึ่งแม่สงฆนิรมัยให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องเงินๆ ทองๆ โดยตั้งคำถามอยู่บ่อยครั้งว่า พระเจ้าตากทรงเอาเงินมาจากที่ไหนมากอบกู้บ้านเมืองหรือใช้จ่ายตลอดรัชสมัย ทั้งที่บ้านเมืองเพิ่งล่มสลายจากคราวสงครามเสียกรุง

เนื่องจากมีอยู่หลายช่วงหลายตอนในพระราชพงศาวดารที่พระเจ้าตากแจกจ่ายเงินทอง เลื้อผ้า ข้าวสาร แก้วราชฎ์ ข้าราชการ และพระสงฆ์อยู่เสมอๆ เช่น ตั้งแต่ปีแรกที่เสด็จขึ้นครองราชสมบัตินั้น “ทรงพระกรุณาให้แจกจ่ายอาหารแก่ราชฎ์ทั้งหลาย ซึ่งอดโซอนาถาทั่วสี่มาณฑล เคลื่อนกล่นกันมารับพระราชทานมากกว่า

หมื่น” หรือ “อนึ่งให้ไปปรียปรายพระราชทานทรัพย์และแจกจ่ายแก่ยากจกทุกวันอุโบสถแปดค่ำ สิบห้าค่ำ แล้วตั้งโรงทานไว้สำหรับแจกคนโซทั้งปวง”^๘

แม่สงฆนิรมัยได้ตั้งคำถามต่อผู้อ่านอย่างชวนคิดว่า “ท่านแจกเงินตรา และเลื้อผ้า ท่านเอาที่ไหนมาแจกมากมาย แจกคนนับเป็นหมื่น ช่วยกันคิดหน่อยเงินในท้องพระคลังไม่มี พระองค์เคยรับสั่งบอกกว่า ‘เงินในท้องพระคลังไม่มีนะ-ไม่มี’ ซึ่งเรารู้ว่าคุณมาขนไปจนหมด” (น. ๕๙)

หนังสือ “ใครฆ่าพระเจ้าตากสิน?” จุดประเด็นเรื่อง “เงิน” ในรัชสมัยกรุงธนบุรีโดยตลอด ในขณะเดียวกันก็ตั้งคำถามเรื่องที่มาของเงินนั้น และแน่นอนว่าหนังสือเล่มนี้มีคำเฉลยชัดเจนกว่าพระราชพงศาวดาร

พระโพธิสัตว์พระเจ้าตากสินตรัสเล่าให้แม่สงฆนิรมัยถึงที่มาของเงินซึ่งใช้ในราชการแผ่นดินในรัชสมัยของพระองค์ว่า

“คุณประยงค์น้องสาวซึ่งแต่งตัวปลอมเป็นชายก็มากับคุณเจียนซื่อ สองพี่น้องทำเป็นว่าเอาขนมและผลไม้จากบ้านสวนมาให้พี่ชาย แต่ความจริงเอาเงินตรา เงินแท่ง และทองแท่งมาให้ ซึ่งเป็นมรดกส่วนพระองค์ที่ได้รับแบ่งจากพระบิดา” (น. ๓๓)

และบางครั้งก็มี “ทหารจีน” (ทหารกรุงธนบุรีเชื้อสายจีน) ก็เรียโรงขังกันในบรรดาเพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง พ่อค้าจีน โดยทำกันอย่างเงียบๆ ได้เงินนับหมื่นตำลึง “ทรงรับเงินจากทหารผู้ซื่อสัตย์อย่างเงียบๆ ด้วยความรู้สึกอันปลื้มปิติ” (น. ๑๑๐)

มาถึงฉากสำคัญอันเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้พระเจ้าตากต้องทรง “แสร้งตาย” เพื่อหนีหนี้เงินกู้ จนต้อง “ฮู้ว” กับเจ้าพระยาจักรีเพื่อสร้างฉากประหารขึ้น ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร

เรื่องราวการเป็นหนี้เงินกู้จีน เริ่มขึ้นเมื่อกรุงธนบุรีต้องเตรียมกองทัพรบศึก “อะแซหวุ่นกี้” ในสภาพไม่พร้อมทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ ส่วนใหญ่ชำรุดทรุดโทรม เพราะผ่านการใช้งานมาหลายศึกสงคราม พระเจ้าตากจึงทรงหารือกับพระอนุชา (เจียนซื่อและเจียนจิ้น) และ

แม่สงฆ์ธรรมชัย กบิลสิงห์ เจริญวิปัสสนาญาณ

นายทหารจีนคนสนิท จนมีมิตรร่วมกันว่า “จะขอยืมเงินข้าราชการจีนหรือพระเจ้ากรุงปักกิ่ง” มาซื้ออาวุธ เหตุที่ต้องเป็น “จีน” ก็เพราะพระเจ้าตากทรงมีเชื้อสายและใกล้ชิดกับเมืองจีนเป็นพิเศษ

จินคองเซียม เจ้าหน้าที่กรมทำจิ้งร่างหนังสือเพื่อให้พระอนุชานำขึ้นทูลเกล้าฯ ลงพระปรมาภิไธย แต่บังเอิญว่าคุณประยงค์มาเห็นเสียก่อน จึงว่าเรื่องการกู้การยืมนั้นเป็นการไม่สมพระเกียรติ “เรื่องกู้ยืมควรจะเป็นเรื่องของข้าราชการหรือพ่อค้า” มากกว่า

“ถ้าอย่างนั้นพี่ก็เขียนชื่อแทนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็แล้วกัน อย่าให้ท่านลำบากพระทัยเลย” (น. ๑๕๓)

ตกลงพระอนุชา “เจียนจิ้น” จึง “เขียนชื่อลงไปว่า

‘เจียนจิ้น’ แต่เขียนให้คล้ายคลึงกับ ‘เจียนลิน’ ซึ่งเป็นพระนามเดิมของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชผู้เป็นพระเชษฐา และลายมือของคุณเจียนจิ้นนั้น ก็เหมือนกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั่น!” (น. ๑๕๓)

ในที่สุดการดำเนินการกู้เงินก็สำเร็จ ได้เงินมาหกหมื่นตำลึง จากพ่อค้า ข้าราชการ และพระเจ้ากรุงปักกิ่งนำมาจัดซื้ออาวุธจนครบตามจำนวนที่ต้องการ

ภายหลังเรื่องราวการกู้เงินกลับกลายเป็นเรื่องวุ่นวายขึ้น เกิดปัญหาเรื่องการหาเงินใช้คืน ทางเมืองจิ้นก็เร่งรัดมา ถึงขั้นอาจต้องยกบ้านยกเมืองให้ มีการหาทางออกกันหลายทางเพื่อหาเงินใช้หนี้แต่ก็ยังไม่อาจทำให้กรุงธนบุรีรอดพ้นจากอันตรายทั้งจากเมืองจิ้นได้ ในเวลาเดียวกันพม่าก็ “ฮึมๆ” จะเข้าตีกรุงธนบุรี แล้วยกให้ “เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก” ปกครอง ตรงตามทีอะแซหวุ่นกี้ทำนายไว้

ในที่สุดพระเจ้าตากก็ทรงหาทางออกของเรื่องวุ่นๆ นี้ได้ โดยอุปนาสมาริ^๙ จนกระทั่ง “สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระอมิตาภะ ทรงสดับเรื่องราวนั้นแล้วทรงรับเป็นพระบูรพา” (น. ๒๐๕) โดยมีพุทธบัญชากับพระอวโลกิเตศวรว่า “ขอให้ท่านจงช่วยโพธิสัตว์เจียนลินศิษย์ของท่านเถิด” (น. ๒๐๕)

พระเจ้าตากจึงได้มีโอกาสรับฟังข้อชี้แนะจากพระอวโลกิเตศวรว่าเรื่องที่กราบทูลพระพุทธเจ้าทรงทราบนั้น พระองค์ทรงทราบก่อนแล้ว ทรงแนะนำให้อย่ายึดติดกับสิ่งใดในทางโลกเลย

“คนที่จะมาทำการกู้บ้านเมืองแทนเจ้า คือคนที่เจ้าตั้งให้เขาใหญ่กว่าคนทั้งหลาย เขาเป็นโพธิสัตว์ฝ่ายช่วยบ้านเมืองเหมือนกัน” (น. ๒๐๖)

คนที่พระอวโลกิเตศวรทรงกล่าวถึงนั้นคือคนเดียวกับที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา นั่นเองคือ

“ในเดือน ๖ ปีระกา นพศก ศักราช ๑๑๓๙ ปี จึงทรงพระกรุณาโปรดขุนบำเหน็จเจ้าพระยาจักรี ตั้งให้เป็นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก พิลิกมहिมา ทุกนัครระอาเดชนเรศราชสุริยวงศ์ องค์อัครบาทมุสิกากร บวรรัตนบรินายก

ณ กรุงเทพมหานครบรรพตราชวราวุธศรีอยุธยา แล้วพระราชทานพานทอง เครื่องยศเหมือนอย่างเจ้าต่างกรมใหญ่ยิ่งกว่าท้าวพระยาข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง”^{๑๐}

ส่วนทางแก้ปัญหของบ้านเมืองเรื่องหนี้สินนั้น “มีอยู่ทางเดียวคือต้องทำเป็นเสียดพระสติหรือสวรรคตไป เรื่องหนี้สินพัวพันจะได้หมดปัญหาไป” (น. ๒๑๓)

ยังมีปัญหาว่าถ้าพระเจ้าตาก “สร้าง” สวรรคตไป “ตามแผน” ใครจะครองราชสมบัติสืบต่อ เพราะเจ้าพระยาจักรีเกรียงว่าจะถูกนิรโทษได้ ด้วยพระราชโอรสยังอยู่ เรื่องนี้พระเจ้าตากทรงแก้ว่า ถ้าพระราชโอรสขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แม้จะมีคนจิ้นรักอยู่มาก แต่ก็เกรงจะปกครองบ้านเมืองไม่ได้ “จะกลายเป็นเจ้าแผ่นดินตุ๊กตาไป”

จึงทรงวางแผนให้เจ้าพระยาจักรีเรียกทัพไปตีเขมร และให้พระราชโอรสปกครองแผ่นดินเขมรเสียเลย ส่วนแผนการทางกรุงธนบุรีนั้น

“ให้พระยาคนหนึ่งทำเป็นว่าจับพระเจ้าแผ่นดินให้บวชเสียแล้วรักษาแผ่นดินไว้ให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก คนทั้งหลายจะได้ไม่หนีท้าว เจ้าพระยาเป็นกบฏชิงราชสมบัติของท่าน” (น. ๒๑๕)

แต่เหตุการณ์ไม่ตรงตามแผนที่วางไว้ เพราะพระยาสรรรค์เกิดโง่ ไม่เล่นตามแผน อยากจะเอาสมบัติเสียเอง

“วันซึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชยอมแพ้พระยาสรรรค์ ซึ่งไม่เคยมีฝีมืออะไรเลยสักเท่าซี่เล็บ แต่พระองค์ทรงยอมแพ้ไม่ให้ทหารต่อสู้ เพื่อให้เป็นไปตามแผนเท่านั้น จึงมีคนได้ยื่นพระองค์ร้องสั่งคนทั้งหลายว่า ‘หมดบุญพ่อแล้ว’ ‘สมบัติเป็นของสองพี่น้องเขา’ ‘ถ้าอยู่ก็ฝากตัวเขาเถิด’” (น. ๒๕๐)

มาถึงฉากประหารพระเจ้าตาก แม่สงฆนิเวรมัยกล่าวถึง “คนหน้าเหมือน” คือ “คุณมัน” ที่ยอมเสียดชีวิต “ตายจริง” แทนพระเจ้าตาก เพราะถ้าใช้คนอื่นมาตายแทน (เวลานั้นพระอนุชาอาสาทำหน้าที่นี้) อาจทำให้พวกที่อยากจะเอาเมืองไทยไปเป็นเมืองขึ้นของจีนคงไม่เชื่อ

▲ บ้านไต่ทางขึ้นถ้ำพระเจ้าตาก เขาขุนพนม อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช (ภาพจากสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑๐, ๒๕๔๒)

▶ ถ้ำพระเจ้าตาก เขาขุนพนม สถานที่ที่เชื่อว่าพระเจ้าตากสินเสด็จฯ ไปหลบซ่อนและปฏิบัติธรรม ยังคงอยู่ในความสงสัยและสนใจของคนทั่วไปอยู่ตลอด ๕๐ ปีที่ผ่านมา (ภาพจาก <http://www.bloggang.com> ถ่ายโดยคุณสบายใจดี)

หลังจากการประหาร “หลอกๆ” เป็นไปตามแผน พระเจ้าตากก็เสด็จไปหลบซ่อนและปฏิบัติธรรมอยู่ที่ “เขาขุนพนม” นครศรีธรรมราช โดยมีคุณประยงค์น้องสาวอุปสมบทเป็นภิกษุณีตามเสด็จ พร้อมด้วยองครักษ์ ๒ นาย คือ นายชอบกับนายชม ต่อมาพระมเหสี (หม่อมสอน) พระเจ้าน้ำ (อ้น) และพระญาติ รวมทั้งทหารคนสนิทกว่า ๑๐ คน ก็ตามมาปฏิบัติธรรมด้วย

พระเจ้าตากประทับลี้ภัยและปฏิบัติธรรมที่เขาขุน
พนมราว ๔ พรรษา จนถึงวาระสุดท้ายแห่งพระชนมชีพ
จึง “ทรงทำสมาธิและทรงอธิษฐานเพื่อถอดพระจิตทั้ง
พระร่าง มิใช่สวรรคตอย่างกษัตริย์ธรรมดา” (น. ๓๑๙)

หลังจากนั้นจึงมีการถวายพระเพลิงอย่างเรียบง่าย แล้ว
ฝังพระอัฐิไว้ที่พระเจดีย์เล็กๆ ข้างโบสถ์ “เมื่อข่าวนี้รู้ไป
ถึงในกรุง มีขุนนางมาเชิญพระอัฐิที่อนพระกรเข้ามาบรรจุ
ไว้ที่พระเจดีย์วัดบางยี่เรือใต้ธนบุรี” (น. ๓๒๖)

ท้ายเรื่อง

ทั้งหมดนี้คือเรื่องราว “ฉากสุดท้าย” ของพระเจ้าตาก
“นোক” พระราชพงศาวดาร ที่ว่าด้วยเรื่องพระเจ้าตาก
“ตัวจริง” ไม่ได้ถูกประหาร แต่เสด็จฯ ไปเมืองนครศรี
ธรรมราช และเรื่องการใช้ “ตัวปลอม” แทนในวัน
ประหาร

จากเรื่องซุบซิบในวงแคบๆ จนมีการตีพิมพ์เรื่อง
ราวเหล่านี้ออกสู่สาธารณะ เรื่องซุบซิบจึงค่อยๆ กลาย
เป็นเรื่องที่มีคนจำนวนหนึ่งเชื่อถืออย่างจริงจัง และเมื่อดู
จากจำนวนการ “พิมพ์ซ้ำ” ของหนังสือทั้ง ๓ เล่มนี้
ยิ่งเป็นสิ่งยืนยันได้ว่า “กระแส” เรื่องนี้ยังอยู่ในความ
“สงสัย” ของคนทั่วไปอยู่ตลอด ๕๐ ปีที่ผ่านมา

“ความสงสัย” ที่นักประวัติศาสตร์ไม่ให้ความสำคัญ

นี้เอง ได้พัฒนาจากเรื่องซุบซิบ ไปสู่ “เรื่องจริง” มากขึ้น
ทุกที

แม้ว่าจะเป็นการลำบากอยู่ไม่น้อยที่จะวิเคราะห์
วิจารณ์หนังสือทั้ง ๓ เล่มนี้ เนื่องจาก “ใครฆ่าพระเจ้า
กรุงธน” และ “ผู้อยู่เหนือเงื่อนไข?” ถูกปกป้องไว้ด้วย
ความเป็นนวนิยายและ “เอกสารโบราณที่สาบสูญ” กับ
อีกเล่มหนึ่งคือ “ใครฆ่าพระเจ้าตากสิน?” ทั้งเล่มอ้างอิง
“วิปัสสนาญาณ” ซึ่งเกินกำลังที่จะสรรหา “ผู้วิเศษ” เท่า
เทียมกันมาตรวจสอบเรื่องเช่นนี้ได้

แต่เมื่ออ่านโดยตลอดทั้ง ๓ เล่มแล้ว ก็อดไม่
ได้ที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ จากหนังสือทั้ง
๓ เล่ม เพราะมีข้อสงสัยคิดไม่ตกอยู่หลายประเด็น
แม้จะไม่เกิดประโยชน์ใดๆ เลยก็ตาม ๘

ดังนั้นโปรดติดตาม

“ซ้ำแหละ : ตำนานพระเจ้าตากสินพระชนม์มที่เมืองนครฯ”
เล่มหน้า ด้วยใจระทึกพลัน

เชิงอรรถ

- ๑ เอื้อะเม็ง อักษรมัต. พระราชประวัติสมเด็จพระเจ้า
กรุงธนบุรี (เจ้าตากสิน). (พระนคร : โมเดิร์นสยาม, ๒๕๕๒),
น. ๕๑๗.
- ๒ เอื้อะเม็ง อักษรมัต. ราสุปดิน. (พระนคร : โมเดิร์น
สยาม, ๒๕๕๒), น. ๑.
- ๓ หลวงวิจิตรวาทการ. วิจิตรวรรณกรรม เล่ม ๕. (กรุงเทพฯ :
เพลินจิตต์, ๒๕๕๔).
- ๔ หลวงวิจิตรวาทการ. รวมเรื่องสั้นใครฆ่าพระเจ้ากรุงธน.
(กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๕๔), น. (๘).
- ๕ เรื่องเดียวกัน, น. ๓๐๑.
- ๖ สุภา ศิริमानนท์. ผู้อยู่เหนือเงื่อนไข?. (กรุงเทพฯ :
ร่วมด้วยช่วยกัน, ๒๕๕๙), น. ๑๗๓.
- ๗ แม่สงฆนิเวรมัย กบิลสิงห์. ใครฆ่าพระเจ้าตากสิน?.
(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ลูกกำพร้าว, ๒๕๖๖), น. ๕.
- ๘ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒,
(กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๖๖), น. ๓๒๖-๓๒๙.
- ๙ อธิปนาสมาธิ หมายถึง สมาธิที่แน่นแฟ้นที่สุด ตั้งจิต
มั่นอยู่ในอารมณ์อันเดียวได้ แม้ตลอดทั้งคืนทั้งวัน โดยดวงจิตไม่
หันแปรไปสู่อารมณ์อื่น
- ๑๐ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา, น. ๔๒๗.

